

TALAJTANI TÁRSASÁG VÁNDORGYŰLÉSE

Szombathely, 1972

MEGNYITÓ ELŐADÁS

SOÓS GÁBOR

a mezőgazdasági és élelmezésügyi miniszter első helyettese

A Magyar Agrártudományi Egyesület Elnöksége, a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium nevében őszinte tisztelettel köszöntöm a Vándorgyűlés valamennyi kedves résztvevőjét.

Hatodik vándorgyűlése nyílik meg a mai napon a Magyar Agrártudományi Egyesület Talajtani Társaságának. A talajtani tudomány, oktatás és gyakorlat művelőinek ez a nagyszerű fóruma alkalmas arra, hogy a talajtan egy-egy szakterületének elért eredményeiről tájékoztatást kapjunk és ajánlások, javaslatok szülessenek a terület fejlesztési céljainak eléréséhez. Helyesen teszi a rendezőség, hogy a vándorgyűlések megtartásának helyeül mindig más és más táj központját választja, mert ez jó alkalmat nyújt arra, hogy a rendezvénnyel érintett táj — többnyire országos jelentőségű — talajtani vonatkozású kérdéseit és problémáit megvitassuk és segítséget adjunk a helyi — tájjellegű — feladatok sikeres megoldásához.

Az idei vándorgyűlés programjában is ilyen a „Nyugat-magyarországi erdőtalajok meliorációjának eredményei” téma szerepel, amelynek megtárgyalása időszerű, mert a táj mezőgazdasági termelésfejlesztésének alapvető kérdése ezen a talajtípusok komplex meliorációja, másrészt országos jelentőségű, hiszen az ilyen jellegű talajok mintegy 200 000 hektár területet képeznek és termelési eredményeik az egész mezőgazdasági termelés alakulását befolyásolják.

Mindannyiunk előtt ismeretes, hogy országunkban milyen jelentősége van a termőföld-termékenység fenntartásának, fokozásának és a termőföld racionális használatának. Ebben jelentős szerepe van a gyenge talajok meliorációjának.

A mi termőföld vagyunk mennyisége növelésének nincsenek számottevő lehetőségei, sőt az utóbbi három és fél évtized alatt mezőgazdaságilag művelt területünk és ezenbelül különösen a szántóterület jelentősen csökken. Jellemző, hogy 1938. évben az összes mezőgazdaságilag művelt területünk 7 556 700 ha volt, 1971. évben pedig 6 855 145 ha és ugyanezen idő alatt a szántóterület 5 611 132 ha-ról 5 033 000 ha-ra csökkent.

Úgy gondolom nem kell több bizonyíték ahhoz, hogy a termőföld védel-

me, állagának fenntartása és termékenységének állandó javítása miatt egész társadalmunk ügye. Ezért hozott a Kormány számos, a földvédelemmel kapcsolatos intézkedéseket és ez az oka annak, hogy az ország termőföld vagyonának megóvására, értékének növelésére olyan jelentős anyagi eszközöket fordított az utóbbi két és fél évtizedben.

A termőföld vagyonállagának javításában nagy szerepe van a gyenge és veszélyeztetett talajok meliorációjának. Ismeretes, hogy az ország mezőgazdaságilag művelt területének mintegy 50%-a ilyen jellegű. Így nem közömbös, hogy a Kormány gazdaságpolitikai intézkedései és az üzemek tervei, illetve tevékenysége és érdekelttsége milyen mértékben kerülnek összhangba és milyen tervszerűséggel valósulnak meg. Ezen kedvezőtlen adottságú területek gazdálkodási feltételeinek javítását nem csupán a mezőgazdasági termelés érdeke sürgette, hanem az ezeken a tájakon élő lakosság körében a politikai és társadalmi céljaink valóra váltása is megkövetelte. Ebből adódik az is, hogy a komplex melioráció anyagi alapjainak biztosításában döntő tényező lett az osztársadalmi — állami — juttatás, de nem szabad egy pillanatra sem megfeledkezni arról, hogy bármilyen állami támogatás is csak akkor lehet eredményes, ha az találkozik az érintett tájon élő emberek, az ott gazdálkodó üzemek érdekelttségével, egyetértésével és ennek következtében a lakosság, az üzemek maguk is hozzájárulnak az anyagi eszközeikkel, munkájukkal és főleg a szakmailag megalapozott magasabb színvonalú gazdálkodással a komplex melioráció sikeres megvalósításához.

Az állam a felszabadulás óta jelentős anyagi eszközöket, mintegy 11 milliárd forintot fordított a gyenge és veszélyeztetett területek meliorációjára, amelyből mintegy 1,2 millió ha talajjavítás és 824 000 ha egyéb meliorációs munka valósult meg.

A több mint két és fél évtized óta folyó intenzívebb meliorációs tevékenység hatékonysága azonban nagyon változó volt. A kezdeti időben a komplex melioráció egyes tényezői a gyakorlatban egymástól elkülönülten jelentkeztek, talajjavítás, védelem, vízrendezés stb. formájában, nem is szólva arról, hogy a melioráció után megnövekedett művelési és gazdálkodási igényt az akkori kisüzemi rendszer, illetve a kezdetben sok gonddal küzdő első szocialista nagyüzemek nem tudták kielégíteni. Ennek, üzemi feltételeit a szocialista nagyüzemi gazdálkodás általánossá válása és megszilárdulása teremtette meg. Természetesen arról sem szabad megfeledkezni, hogy a tudománynak is számos kérdésre kellett menetközben választ adni ahhoz, míg eljutottunk oda, hogy kialakuljanak az üzemi meliorációs tervek tartalmi követelményei, és a megtett intézkedések nyomán ma már 3 millió hektár területen a komplex meliorációs program tanulmánytervének elkészüléséről számolhatunk be, amelynek alapján kereken 1,2 millió hektáron mintegy nyolcszáz mezőgazdasági üzemben elkészítették az üzemi meliorációs terveket, melyek végrehajtása mintegy 300 üzemben, mintegy 400 ezer hektáron, közel 5 milliárd forint értékkel folyik.

A meliorációs program keretében a tervezés és a megvalósulás szempontjából is meghatározó jelentőséget tulajdonítunk az úgynevezett „kiemelt” területeknek.

Ezek a lényegében nagyméretű kísérleti terek, ahol lehetősége nyílik annak, hogy a szaktudományokban elért eredmények komplexen a gyakorlatban valósulhassanak meg. Ugyanakkor a megvalósulás során jelentkező problémák visszahatnak a szaktudomány területére és hozzájárulnak azok továbbfejlődéséhez.

A tudomány és a gyakorlat ilyen egymásra hatásából egész mezőgazdaságunk javát szolgáló eredmények születnek. A komplex talajvédelmi meliorációs program tudományosan megalapozott tervezési és megvalósulási folyamatának lehetünk tanúi itt a nyugat-magyarországi erdőtalajok komplex meliorációjának megindulásától napjainkig. A Vas és Zala megyei párt- és tanácsi vezetés időben fel ismerte és fontos feladatának tekintette és tekinti ma is a táj komplex meliorációjának megvalósítását, mert enélkül ezen a területen a mezőgazdaság fejlesztése, a lakosság életkörülményeinek javítása el sem képzelhető. Ilyen igény alapján a Keszthelyi Agrártudományi Egyetem már 1959-ben megkezdte azt a kutató és kísérleti munkát, amely célul tűzte ki a nyugatmagyarországi erdőtalajokon a természeti és társadalmi ráhatások következtében kialakult speciális gazdálkodási rendjének ésszerű megváltoztatását, a kedvező csapadékellátottság jobb hasznosulási feltételének megteremtését komplex melioráció útján. Már a kísérletek során egyértelművé vált, hogy ebben a munkában nem csupán a talajtani szaktudomány területét érintő kérdésekre kell alapozni, hanem kapcsolódóan a növénytermesztési, hidrológiai, gépesítési és ökonómiai szaktudományok területén is tovább kell lépni. Ez is utal annak a társadalmi összefogásnak szükségességére, mely a tervezés, de különösen a megvalósulás során a Magyar Agrártudományi Egyesület keretében széles körűen kibontakozhat. Ebben az összefogásban az Egyesület minden szervezetének megvan a maga szerepe és jelentősége, sőt esetenként túlnő az Egyesület keretein, pl. a Hidrológiai Társaság széles körű bekapcsolását is szükségessé tette.

A tudományos eredmények felhasználásával készült tervek és kísérletek nyomán a megyei párt- és tanácsi szervek kezdeményezésére 1964-ben intézkedett a mezőgazdasági kormányzat az őrségi meliorációs munkák beindítására. Az azóta eltelt idő során számos tapasztalatot szereztünk, melyek a következő évek munkájában eredményesen nyernek felhasználást.

Az őrségi munkákkal párhuzamosan kerültek megvalósításra a nógrádi Lókos völgyében, a borsodi Béhus völgyében, a veszprémi Torna vízgyűjtőjén, a baranyai Fekete víz hatásterületén, a szabolesi Ecsedi-lápon kijelölt térségek meliorációs munkái.

A kijelölt térségek meliorációjának tervezése és kivitelezése nyomán ma már országos tapasztalatok állnak rendelkezésünkre. Ezekből néhányat tanulságként ehelyütt is indokolt megemlíteni:

Elsősorban azt kell megállapítani, hogy ma már a komplex meliorációnak feltételei lényegesen kedvezőbbek, mint 6—8 évvel ezelőtt. Hiszen kialakultak a nagyüzemi bázisok, a tervezés módszerei és szervezete. Megerősödött a kivitelező kapacitás, mert szervezettebb és számos korszerű technikai eszköz biztosítja a hatékonyabb munkát.

Leszögezhető az is, hogy egy-egy terület komplex meliorációja csak fokozatosan hajtható végre, ami azt jelenti, hogy egy-egy üzem területén 4—5 év alatt valósítható meg.

Az eddigi tapasztalatoktól leszűrhető, hogy csak olyan üzemben szabad a meliorációs munkákat elkezdni, ahol stabilizálódtak a személyi és szervezeti feltételek, és a termelés- és gazdálkodásfejlesztés legfőbb korlátai a mostoha természeti tényezők.

Az is általános tapasztalat, hogy a meliorált területeken a speciális szakmai ismereteknek az átlagosnál jelentősebb a szerepe. Csak ezek birtokában tud partner lenni az üzem a tervezés és a kivitelezés időszakában. Csak így tud eleget tenni az üzem vezetése a meliorált területek magasabb szintű termelés-, üzem- és munkaszervezési követelményeinek. Az is általánosítható, hogy a tervezőknek és kivitelezőknek a munkák ideje alatt szinte együtt kell élni az üzemmél és állandóan figyelemmel kísérni, hogy a meliorációs tervgazdálkodás fejlesztési programja megfelelően realizálódik-e. Csak a kölcsönös megértés, egymás segítése vezethet eredményre.

A meliorált területeken új gazdálkodási rendre való átállásnak sok üzemi feltétele van. Ezek sorából kiemelkedik az állagmegóvás. E területen nincs ok a meglegedettségre. Sokkal nagyobb erőfeszítésekre van szükség a már létrehozott értékek megóvása és karbantartása terén.

Emellett minden mezőgazdasági üzem érdeke, hogy olyan nyilvántartásokat vezessen, mely eligazodást nyújt a beavatkozások hatékonyságára. A meliorált területeken a tábla törzskönyvek pontos vezetésének elmulasztása nem a bocsánatos bűnök közé tartozik. Ez nem kíván anyagi befektetéseket, ez csak elhatározás és lelkiismeretesség kérdése.

A kedvezőtlen adottságú területeken gazdálkodó mezőgazdasági üzemek anyagi erőforrásai korlátozottak. Ezért — belátható időn belül — az állam további hathatós támogatása nélkül az előrehadásukat megalapozó komplex meliorációt nem tudnák megvalósítani. Viszont az is egyik tapasztalat, hogy a mezőgazdasági üzemek anyagi érdekeltiségének növelése — 20—30%-os hozzájárulás — pozitív irányban változtatta meg az üzemek vezetőinek szemléletét.

Érdekük lett a rendelkezésre álló anyagi lehetőségek racionálisabb felhasználása.

A komplex melioráció egyben racionálisabb területhasznosítást is jelent. Az elmúlt évek tapasztalatai szerint a művelési ág változtatásoknál az erdősítés és gyepesítés munkálatai messze elmaradtak a tervezett ütemtől. Vizsgálá-

taink szerint az esetek többségében a fő ok nem az anyagiakra vezethető vissza, hanem a telepítések feltételeinek hiányosságai a jellemzőek. Szerepet játszik ebben esetenként a célcsoportos telepítési feladatok koordinálatlansága is. Feltétlenül változtatnunk kell ezen a gyakorlaton.

A hiányosságok mellett — melyek a tapasztalatlanságból is adódtak — döntő az elért eredmény. Itt Őrségben is megváltozott a meliorált területeken a táj arculata. A területeken a kultúrált nagyüzemi gazdálkodás jellemzői kezdenek kibontakozni és uralkodóvá válni. Az átlagosnál gyorsabb ütemben növekedtek a hozamok. Számottevően javult a gazdálkodás eredményessége. Az ún. „gyenge termelősövetkezet” kategóriából a meliorált üzemek többsége közepes és jó gazdaságok közé emelkedett.

Dicséretes, hogy a többi kiemelt körzettől eltérően az Agrártudományi Egyetem a munka során és annak befejeztével sem hagyta magára a gazdaságokat. Szaktanácsadáson keresztül segítette munkájukat és elvégezte azokat az ökonómiai értékeléseket, melyek szükségesek az itt folyó munkák megítéléséhez. A befektetések megtérülése tekintetében is bizonyító erővé vált munkájuk. Eljárásukat példamutatónak kell tekintenünk. Értékelésük nyomán számtalan olyan kételyt oszlattak el, amely a munkák megindításakor és az elmúlt években sok szakembernél felmerült.

Végül elismeréssel kell szólnom az Őrségi meliorációs munkáknál kialakult ésszerű munkamegosztásról is. Ebben a Keszthelyi Agrártudományi Egyetem Termelésfejlesztési Intézete mellett számottevő a területen működő vízgazdálkodási társulatok, valamint a Talajjavító és Talajvédelmi Vállalatok összehangolt tevékenysége, melyekhez esetenként jól kapcsolódtak a termelősövetkezetek is.

Ma már előrehaladott szervezettségről beszélhetünk, melyben a megyei szakigazgatási szervek tevékenységének meghatározó szerepe van és ehhez nagyszerűen kapcsolódik a társadalmi egyesületek ereje.

A Mezőgazdasági és Élelmiszerügyi Minisztérium tudatában van a meliorációs munkákhoz fűződő élelmiszergazdasági érdekeknek. Ezért a rendelkezésre álló anyagi lehetőségen belül eddig is és ezután is juttatni kíván ezen munkák folytatásához. Kérem a tanácskozás résztvevőit, segítsék elő ezen anyagi ráfordítások hatékonyabb felhasználását. Legyenek részesei az élelmiszergazdaság előtt álló feladatok minél sikeresebb végrehajtásának. Ehhez a vándorgyűlésnek hagyományaihoz méltó eredményes munkát kívánok.